

Lupta deputaților noștri naționali în dietă.

Dr. Teodor Mihali, — Dr. Stefan C. Pop, — Dr. Aurel Vlad, — Dr. Iuliu Maniu.

Sedința din 1 Iunie n.

La rînd și pentru această ședință a fost desbaterea asupra legii de indemnizare, prin care să se dea împuternicire (indemnizare) guvernului a putea face cheltuielile cite le va crede de lipsă pentru stat, și până atunci până cînd va putea aduce înainte și vota bugetul legal al tuturor cheltuielilor statului, — buget ce azi încă nu e votat, fiindcă dieta a stat tot închisă pe timpul cînd ar fi avut a cerceta și statori bugetul.

Indemnizarea guvernului de a cheltui și fără buget, e o treabă de încredere, căci numai dacă dieta are încredere în un guvern, îl dă împuternicire înainte, de a cheltui din visteria țării tot cît crede de lipsă. Dacă însă deputații n'au încredere în guvern, în ministri, nu-i dau slobozenia, indemnizarea, asta.

De aceea deputații noștri naționali au luat parte așa de viuă la dezbaterile legii despre indemnizare, pentru-că de tăceau, lumea ar fi socotit că prin asta își arată încrederea lor în guvern. Cum însă guvernul acesta nu vrednicește nici el, nici cea mai mică încredere a noastră, — firește că înpta voinică a deputaților noștri a fost foarte la loc și potrivită cu simțămintele și cu inima poporului nostru românesc care i-a trimis acolo.

Iată aci vorbirile alor patru deputați români, rostite asupra indemnizării și a adunării dărilor:

Dr. Teodor Mihali.

Arată care e părerea partidului național, privitor la indemnizarea ce o cere guvernul de a putea cheltui cît va afla de lipsă pentru trebuințele statului și fără a avea încă bugetul făcut. Această indemnizare a fost în tot timpul socotită ca o chestie de încredere. Această încredere, partidul național român nu o poate avea față de guvern, care în programul său de lucru și de cîrmuire, n'a făcut pomenire de cererile naționalităților și de felul cum să le deslege pe acelea. (Voci de pe băncile partidului naționalist: Așa e!) Acesta este întîiul și cel mai de frunte imbold al neîncrederii partidului național față de guvernul acum în fruntea țării!

Cu privire la modrul de deslegare al chestiunii naționalităților din țară, ar fi lucru firesc, ca partida contrară să facă începutul. Noi, ca să ne arătăm bunavoință, am făcut noi începutul, rugînd pe membrii guvernului să dea ascultare durerilor noastre și să grijească de vindecarea lor. Guvernul a dat ascultare, conchemînd o consfătuire (înainte de alegeri), la care am luat parte și eu. Ne-am depărtat cu sufletul ușurat dela acea consfătuire, la care erau invitați și cei doi capi ai bisericilor noastre, Metropolitii, și părea că sunt semne pentru un viitor mai bun. Arată aci starea grea, în care să află preoțimea română, deoarece pe de-o parte guvernul cere să-i facă slujbe lui, iar' de altă parte poporul cere să-i apere drepturile lui. Acum dacă preotul român nu face voia guvernului, și ascultă de glasul poporului, este amenințat cu oprirea congruei, iar'

dacă face pe voia guvernului, atunci poporul închide biserica din naintea lui, lipsindu-l de încrederea sa ca conducător al său! Aceasta este o împrejurare foarte însemnată și de precumpănit, cu atât mai ales, cu cît biserica românească face însemnate slujbe statului prin ținerea bunei rîndueli și a moralei credincioșilor săi. (Aprobări: Așa e!) Declară de minciună josnică acuza, că preoții români ar fi ațîțat pe timpul alegerilor. Aduce apoi înainte de nou, cele petrecute în consfătuirea ce au avut-o la ministru, în care mai ales ministru de comerț (Kossuth) a recunoscut de adevărate toate plînsorile, cari au fost aduse înainte, ba a arătat însuși unele scăderi, mai ales pe terenul administrativ și al justiției, de cari din partea noastră nici nu s'a făcut pomenire. Nu a putut să nu-i arate atunci mulțumita sa ministrului de comerț, care la învinuirea din partea vorbitorului, privitor la porunca guvernului de mai înainte, prin care să jignise dreptul bisericii naționale române, — a zis: Este cu neputință, ca într'un stat liber, cetățeni liberi să nu-și poată îndeplini cele religioase în limba lor! (Vii aprobări pe băncile naționaliștilor).

Așa a zis ministru, și, durere, aceste porunci nelegiuite, sunt și astăzi în vigoare! Nu le-a șters de-acolo. Iată pentru- ce guvernul nu să poate bucura de încredere naintea partidului naționalist

Al doilea cuvînt pentru care partidul naționalist nu poate vota încredere guvernului, este țînuta acestuia în chestia *votului universal*. Anume guvernul are de cuget să lege acest vot de areșicari „pregătiri“. Partidul național este încredințat, că dreptul de alegere i-să cuvîne ori-cărui cetățean majorean, care este destul de treaz să înțeleagă însemnătatea acestui drept. A lega dreptul de alegere bunăoară de scris și cetit azi, cînd guvernul nu poartă grijă ca populațiunea să însușască aceste cunoștințe, este lucru nedrept! (Aprobări vii în dreapta și pe băncile din mijloc). Vorbitorul face aci protest în numele poporului de jos, fără deosebire de religie și naționalitate, contra unei legi de natura aceasta! (Aprobări. Mișcare în dreapta. Să auzim!) Ce trebuia să facă guvernul, întreabă, ca să nu provoace neplăcerea partidului naționalist în privința asta? Aceea, să fi adus cu celelalte planuri de lege de-odată și planul de lege pentru votul universal.

Al treilea cuvînt al neîncrederii partidului național față de guvern, sunt purtarea brutală și siluirile la alegeri, mai ales în cercurile românești, (Așa-i! Strigăte din dreapta și băncile din mijloc) siluirii, cari dacă să vor urma, poporul abia va putea să-și plătească restanțele de dare din timpul stării afară de lege, și va fi silit să apuce pe calea pribegiei. (O voce dintre kossuthiști: Poftească!) Dar' nu o poftim noi asta, domnilor, căci aici ne-am născut, și aici voim să murim! (Mișcare, zgomot).

Președintele: Cer liniște.

Teodor Mihali: Aduce înainte întîmplări aieva, pentru a dovedi că cele spuse despre brutalități, sunt adevărate! Între altele arată porunca în scris dată de fisolgăbirăul din cercul său electoral, pentru alegeri. În acea poruncă un locuitor din Dej (spion Ungur) este încredințat din partea protopretorelui, să-i aducă raport asupra tuturor mișcărilor ațîțătoare din cerc. Și acest om este un decăzut, un prăpădit, care împreună cu alți 40 tovarăși ai săi a fost trimis în cercul Ilenzii-mari cu scopul de a risipi pe alegătorii români! Aceștia sunt cunoscuții ciomăgași bătăuși, contra cărora s'a făcut arătare. (Contra-ziceri. Zgomot).

Vorbitorul amintește și de alte fapte provocatoare ale fisolgăbirăului, cum a fost de pildă porunca acestuia de a dărîma grădinile sub urmări de grele pedepse; mai departe pornirea cercetării dacă taxa de cărăușie pentru alegătorii români răspunde ori nu taxei legale. Felul protopretorelui de a porni cercetări brutale și din adins provocătoare, îl face să aștepte, ca guvernul să ceară știri acurate din toate cercurile locuite de naționalități, și potrivit adevărului stabilit, să urmeze cu toată asprimea împotriva abuzurilor săvîrșite de slujbași.

Di deputat arată apoi alte multe din ale slujbașilor țării, cum și felul cum ministrii maghiari obicinuesc să se încredințeze asupra stărilor din feluritele părți ale țării. De aceea cere ridicarea nivelului moral al slujbașilor, potrivit plăților ce le au, fără să le vrednicească. Trezînd pe terenul facerii dreptății, întreabă de ce judecătorii nu să înțeleg de-adreptul cu acuzații? Căci e de rîs, dacă guvernul vrea să introducă în adevăr schimbarea, ca judecătorii să se înțeleagă fără talmaci cu acuzații, că atunci de ce nu îngrijește ca în părțile locuite de naționalități, judecătorii să știe vorbi limba poporului? (Așa-i! așa-i! Aplauze pe băncile din mijloc; Zgomot).

Nu voesc să merg azi mai departe. Voiu reveni cu privilegiul dezbaterii asupra bugetului. Voesc numai să mai spun, că principiul deopotrivei îndreptățiri, nici până astăzi nu s'a pus în lucrare (mișcare) pe nici un teren, mai ales ce privește purtarea dărilor publice. Legile dela 1848 spun hotărît, că fiecare cetățean este obligat la purtarea deopotrivă a dărilor. E bine dară să se socotească și darea de întregire la darea directă. Nu înțeleg, zice: de ce să nu plătească dare comunală militarii și slujbașii? Tot astfel stă lucrul și cu darea de conzum. Un țaran care bea de pildă o sticlă de bere cu 20 cruceri, tot atîta dare plătește pentru beutul acesta, ca și domnul, care bea o sticlă de șampanie. (Aplauze pe băncile naționaliștilor). Așteaptă dela prim-ministru, ca autoritate financiară, să iee în socotință aceste lucruri și a îndeplini toate neajunsurile și lipsurile.

Sedința din 2 Iunie n.

Dr. St. C. Pop.

Dr. Stefan C. Pop: Arată cuvintele pentru cari nu poate primi cererea de indemnizare. Majoritatea ca să arate, că nu recunoaște un partid parlamentar al naționalităților, n'a vrut să aleagă în cele mai însemnate comisii parlamentare, membrii din opoziția pe care o formează partidul naționalist, prin ce le-a tăgăduit așa zicînd dreptul de control, care să cade unui partid opozant. Dar' că ființa unui partid în dietă nu poate fi trasă la îndoială, arată cu pilde din istoria dietei englezești, în care cel mai mare bărbat de stat al Angliei, Gladstone, cu privilegiul desbaterii asupra chestiei irlandeze (chestie de nemulțumire națională, ca și a noastră), a declarat, că este bine, dacă cei-ce au vre-o plînsoare, vin în dietă, să și-o spună deschis și la lumina zilei, decît să-și răspîndească ideile periculoase în taină pe ascuns. Aduce înainte pe Eötvös, Deák, Kossuth, cei vechi, ca să dovedească cît de greșită este țînuta majorității de azi față de partidul naționalist. Deák sub care s'au făcut marile legi fundamentale de azi, a înțeles sub „națiune ungară“ pe toate popoarele conlocuitoare din țară, și nu s'a sfiit să recunoască ca națiune și pe micul popor rutean. Națiune și naționalitate este la urma urmelor aceeași noțiune. (Contra-ziceri). Baronul Eötvös nu odată a spus deschis că dorește ca naționalitățile să se simțească aici în țară liberă, chiar ca popor cu drepturi și libertate națională! (Zgomot). O altă dovadă zdrobitoare în contra purtării majorității de azi, față de partidul naționalităților, este planul de constituțiune al lui Kossuth bătrînul, în care și el a fost recunoscut dreptul de limbă în toate treburile vieții publice!

Dacă acești bărbați de stat Deák, Kossuth, au recunoscut, că în țară să află popoare de altă limbă, și li-s'au recunoscut drepturi fundamentale, cu atît mai ales trebuie recunoscut partidul naționalităților, ca reprezentant trimis al acestor popoare nemaghiare! Arată încă odată cu Deák, însemnătatea naționalităților ca factor politic în țară, căci Deák cînd a auzit că naționalitățile voesc să părăsească terenul activității față cu dieta, și să între în pasivitate, a declarat că asta ar fi o nefericire pentru țară, căci locul lor este în dietă! (Așa e! strigăte și aprobări vii pe băncile naționaliștilor). Că naționalitățile și partidul parlamentar al acestora, nu poate fi socotit așa ușor în politica țării, o mai arată și cu cuvintele deputatului Hodossy, care pe timpul guvernului Tisza a dat o strănică lecție fraților săi Maghiari, zicînd din cuvînt în cuvînt:

„Ce voiți cu Austria? Nu știți oare că numai cu ajutorul acesteia își pot susține cele 8 milioane Unguri, domnia peste 12 milioane de nemaghiari? Să mîntuim temeiul pus la 1867, căci avem lipsă de baionete Austriei!“

Acum începe vreme nouă, în care dreptul de viață al naționalităților, este tras la îndoială! În loc ca deodată cu partidul liberal căzut, să piară și duhul său păcătos, care mult năcaz a făcut în timpul lungii sale domniri naționalităților nemaghiare! Chiamă pe majoritatea din dieta de

azi, să părăsească acest duh rău, recunoscînd drepturile date prin lege naționalităților! (Zgomot și strigăte între kossuthiști: Ce fel de drepturi?)

Vorbitorul trece apoi la planul de lege dela ordinea zilei. Află de curios lucru, că majoritatea voeste să treacă în fugă peste planul, care chiar în urma înverșunatei opoziției de mai înainte, ajunsese acum la guvern, n'a putut să fie votat la timpul său. Dacă atunci minoritatea a aflat de bine să facă ceea-ce azi ea osîndește, să nu ia în nume de rău nici purtarea opoziției de azi, care nu poate trece cu una cu două peste întîmplările trecute, fără să arunce o privire asupra trecutului și viitorului.

Cercetează programul guvernului, care și-a pus în gînd scoaterea țării din starea de mai înainte cea în afară de lege.

În ce să ține de votul universal, vorbitorul își arată temerea, că cu venirea noii stăpîni, nu au perit vechile stări cu toate scopurile sale fătîșe și ascunse! Este teamă că partidele azi la putere, nu să vor putea uni în vederi cu privire la schimbarea legii electorale, căci fiecare va voi să dea față deosebită acestei legi așa, că mai curînd ori mai tîrziu, vor izbucni neînțelegeri între dînsule. Dar' fie ori-cum, un lucru trebuie recunoscut de însemnat, și anume că votul universal trebuie să fie secret. (adecă votarea să nu mai fie pe față!) Că trebuie să fie asta, e dovadă și vorba deputatului Beöthy, care a zis, că în Ungaria fără alegere secretă, nu poate fi vorba de arătarea liberă a părerii poporului! (Așa-i, aprobări pe băncile naționalităților).

Trezînd cu cercetarea la administrație, arată multele fărădelegi, cari să săvîrșesc de slujbași, fără să se poarte grije de depeșirea lor! Aci ar fi la loc, ba foarte simplu lucru: o poruncă ministerială, prin care s'ar introduce o îmbunătățire în administrația stricată a țării. În loc să se dea însă astfel de porunci, ministrii de interne maghiari au dat de aceea, prin care chiar să jignesc drepturile cetățenilor! De pildă porunca aceea a lui Hieronymi, prin care s'au oprit intrunirile publice a partidului național român! Nelegiuită cum este, ea e țînută și azi din bunăvoința ministrilor de interne, cari s'au perondat de atunci până acum. Întreabă de ministrul de acum dela treabă dinlăuntru ale țării, cite nelegiuiri a făcut să piară până acuma prin ale sale porunci?

Dar' să vedem cum stă treaba cu școlile? S'au luat măsuri ca în Arad, Dej, Cluj, religia să se propună în limba maghiară! În Dej a fost introdus și spionajul în școală: doi, trei, profesori își spionează colegii. Cere ștergerea acestei rușini, care este o pată pe constituția țării! Planul de lege pentru învățămîntul poporal așa numitul proiect-Berzevicy, la timpul său a fost luat dela ordinea zilei. Ce a făcut însă ministrul de culte cel neconstituțional, Lukács György? A ridicat la valoare de drept această lege, fără a fi fost votată în parlament! Cere, că dacă fostul guvern a fost țînut de nelegal, prin urmare și ori-ce lucru al său de atare, să se revoace și acel ordin păcătos! Deputatul dezbate pe larg chestiile de natură financiară și de economie, chestia dărilor, în privința cărora să așteaptă odată o

